

Section: Logistics and Transport

СТАН УКРАЇНСЬКОГО МОРСЬКОГО ФЛОТУ

Алексєєвська Галина

д. філософії, старший науковий співробітник
відділу ринку транспортних послуг

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»;
доцент

Кафедра світового господарства і МЄВ
ОНУ імені І.І. Мечникова

Стан українського морського флоту характеризується рядом специфічних особливостей і викликів, які відіграють ключову роль у його розвитку та оперативній діяльності.

На світовому рівні Україна займає невелику частку в морській транспортній галузі: 0,02% від загального дедвейту суден під національним прапором і 0,13% від дедвейту суден за правом власності. Водночас Україна має значний внесок у забезпечення кадрів для світового флоту: 5,49% серед офіцерів і 2,84% серед іншого персоналу. Ці показники відображають важливість людського капіталу України у світовій морській галузі, водночас підкреслюючи необхідність розвитку інфраструктури та модернізації флоту.

За роки незалежності відбулося різке скорочення українського торговельного флоту. За даними UNCTAD, у 1993 року сукупний дедвейт торговельного флоту України нараховував 6,18 млн т, а частка українського флоту у світовому торговельному флоті становила 0,9%. У 2022 році дедвейт флоту, зареєстрованого під прапором України, скоротився майже у 16 разів – до 390 тис. т. А частка у світовому торговельному флоті зменшилася до 0,02%. Український флот включає 414 суден, розподілених між державними та приватними власниками.

У 2023 році морський транспорт України демонструє такі ключові показники. Флот під національним прапором налічує 407 суден із загальним дедвейтом 347 тисяч тонн, тоді як флот, що перебуває у власності країни, становить 2,958 мільйона дедвейт-тонн.

Національний флот України у 2023 році демонструє спад. Загальна вантажопідйомність флоту складає 346,8 тисяч дедвейт-тонн, що на 10,7% менше порівняно з попереднім роком. Протягом останніх десятиліть спостерігається суттєве скорочення обсягів: з 1 132 тисяч дедвейт-тонн у 2005 році до поточного рівня. За типами суден, вантажопідйомність нафтових танкерів зменшилася до 30,6 тисяч дедвейт-тонн, балкери перестали експлуатуватися (0 тис. дедвейт-тонн у 2023 році), судна для генеральних вантажів зменшили вантажопідйомність до 195,2 тисяч дедвейт-тонн, контейнеровози мають незначну вантажопідйомність — лише 2,5 тисяч

дедвейт-тонн (табл.1). Ця статистика свідчить про значну деградацію національного флоту, що потребує модернізації та інвестицій у суднобудування й оновлення транспортної інфраструктури.

Розподіл суден за типами в Україні виявляє домінування суховантажів (33%), танкерів (28%) та балкерів (17%), що свідчить про вагому роль цих класів суден у забезпеченні морських перевезень країни.

Таблиця 1. Український флот (тис. дедвейт-тонн)

Рік	Загальний флот (тис. DWT)	Нафтові танкери (тис. DWT)	Балкери (тис. DWT)	Генеральний вантаж (тис. DWT)	Контейнеровози (тис. DWT)	Інші типи кораблів (тис. DWT)
2005	1132	50	160	670	34	218
2010	903,9	52,5	111,4	526,3		213,7
2015	432,2	34	0	274,8	0	123,5
2023	346,8	30,6	0	195,2	2,5	118,6

Джерело:[2]

Середній вік суден українського флоту становить приблизно 25 років. Це включає звіти Державної служби морського та річкового транспорту України та деякі аналітичні звіти, які оцінюють середній вік у діапазоні від 22 до 28 років. Середній вік суден може суттєво відрізнятись залежно від типу судна. Наприклад, суховантажі, які зазвичай використовуються довше, можуть бути старшими за танкери. Важливо також враховувати, що інтенсивність експлуатації, якість технічного обслуговування, а також міжнародні конвенції та стандарти безпеки можуть впливати на термін служби суден. Такий вік суден українського флоту зумовлює потребу у їх поступовому оновленні та модернізації для забезпечення відповідності сучасним технологічним і екологічним стандартам.

Головними причинами зменшення загального тоннажу українського флоту є декілька критичних факторів:

- перший і, можливо, найбільш значний - це втрата суден, що сталася внаслідок анексії Криму росією. Ця геополітична подія призвела до значних втрат морського майна;
- другий фактор - старіння флоту і відповідне списання старих суден, що не відповідають сучасним вимогам безпеки та ефективності;
- третім фактором є недостатнє інвестування в оновлення флоту, що відбувається на тлі економічних труднощів та бюджетних обмежень;
- нарешті, триваюча війна з росією та пов'язане з нею блокування українських портів серйозно ускладнили експлуатацію флоту і обмежили його діяльність.

Важливо зазначити, що інформація за 2022 рік може містити певну неточність через дестабілізуючий вплив військових дій та пандемії COVID-19, які здатні спотворити реальні тенденції та зменшити точність даних, зібраних у цей період. Ці виклики вимагають подальшого аналізу та уваги для розуміння довгострокових наслідків для українського морського флоту.

Протягом останніх десяти років структура власності суден у морському флоті України зазнала значних змін, що відображається у зменшенні частки державних власників на 9 % до 46 % та відповідному збільшенні частки приватних власників також до 54 %. Ця зміна динаміки власності суден спочатку відбувалася повільно з 2013 до 2018 року, але стала більш вираженою починаючи з 2019 року.

Основними причинами цієї зміни є кілька факторів. Перш за все, зростання інвестицій приватного капіталу в судноплавну галузь. Інший значний фактор — втрата суден через анексію Криму росією, що вплинуло на зменшення державного флоту. Ці втрати призвели до скорочення державного впливу на судноплавну індустрію та створили додатковий тиск на перегляд власності суден.

Список використаних джерел

1. Clarkson Research. URL: <https://www.clarksons.com/research/>
2. UNCTADstat. Maritime Profile: Ukraine. Веб сторінка. URL: <https://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/MaritimeProfile/en-GB/804/index.html>
3. Міністерство інфраструктури України URL: <https://www.mtu.gov.ua/>
4. Державна адміністрація морського та річкового транспорту України URL: <https://marad.gov.ua/>
5. Лисенко С. (2022) За роки незалежності український флот скоротився у 16 разів. URL: <https://gmk.center/ua/opinion/za-roki-nezalezhnosti-ukrainskij-flot-skorotivsyu-u-16-raziv/>